

Geraadpleegde literatuur

Continu Onderzoek Burgerperspectieven. Kwartaalbericht 2008. Deel 1 (2008). Paul Dekker en Eefje Steenvoorden.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven. Kwartaalbericht 2008. Deel 2 (2008). Paul Dekker en Eefje Steenvoorden.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven. Kwartaalbericht 2008. Deel 3 (2008). Paul Dekker,
Tom van der Meer en Eefje Steenvoorden.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven. Kwartaalbericht 2009. Deel 1 (2009).
Eefje Steenvoorden, Peggy Schyns en Tom van der Meer.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven. Kwartaalbericht 2009. Deel 2 (2009). Tom van
der
Meer, Paul Dekker en Eefje Steenvoorden.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven. Kwartaalbericht 2009. Deel 3 (2009).
Eefje Steenvoorden, Tom van der Meer en Paul Dekker.

Crisis in aantocht? Verdiepingsstudie Continu Onderzoek Burgerperspectieven 2008
Dekker, P., T. van der Meer, P. Schyns en E. Steenvoorden. Den Haag: SCP, 2009.

Hans Boutellier 2007 *Nodale orde – Veiligheid en burgerschap in een
netwerksamenleving.*
Amsterdam: 2007. (Rede Vrije Universiteit.)

Maatschappelijke en politieke participatie en betrokkenheid. J. de Hart en P. Dekker
Uit: De sociale staat van Nederland 2009. Den Haag: SCP 2009

Hoe regelen we de ongeschreven regels? 2008 Uitgevoerd door Veldkamp in opdracht
van het ministerie van BZK.

Respect 2008. Uitgevoerd door Veldkamp in opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst.

Nationaal Vrijheidsonderzoek 2009. Uitgevoerd door Veldkamp in opdracht van het
Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Geraadpleegde Websites:

www.minbzk.nl

www.actiefburgerschap.nl

www.handvestburgerschap.nl

Achtergrondkenmerken deelnemers conferenties in het land

Achtergrond kenmerken deelnemers

Totaal 213 deelnemers

	absoluut	percentage
<i>seks</i>		
man	111	52
vrouw	84	40
niet opgegeven	18	8
<i>leeftijd</i>		
18-24	12	6
25-34	29	14
35-49	55	25
50-64	65	30
65 jaar en ouder	16	8
niet opgegeven	36	17
<i>opleiding</i>		
lager	27	13
middelbaar	15	7
hoger	134	63
niet opgegeven	36	17

Impressies discussiebijeenkomsten

Nieuwegein 23 juni 2009

Het enthousiasme van de belangstellenden heeft de eerste bijeenkomst in Nieuwegein op 23 juni tot een succes gemaakt. Na de opening van minister Ter Horst per videoboodschap is er gesproken over de thema's 'respect' en 'inzet voor de samenleving' en de mogelijkheden om te komen tot een Handvest Verantwoordelijk Burgerschap. De deelnemers hebben uitgewisseld wat zij onder burgerschap verstaan en hoe zij hieraan invulling geven in het dagelijks leven.

De bijeenkomst leert vooral dat er genoeg enthousiasme en inspiratie is om met elkaar in gesprek te gaan over verantwoordelijk burgerschap. De deelnemers hebben de avond als vruchtbaar ervaren, en zouden dit soort bijeenkomsten meer structureel door de overheid georganiseerd willen zien. De eerste bijeenkomst is dus met recht geslaagd te noemen. Maar we zijn nog lang niet uitgepraat. Hebt u ook belangstelling om een bijeenkomst bij te wonen? Dan hopen wij u te ontmoeten op een van de andere bijeenkomsten in het land.

Amsterdam 8 september 2009

De belangstelling voor de bijeenkomst in Amsterdam was erg groot, zo bleek uit het aantal aanmeldingen. Jammer genoeg heeft niet iedereen gebruik gemaakt van de geboden mogelijkheid om mee te discussiëren over de inhoud van het handvest. De achtergrond van degenen die aanwezig waren was gevarieerd; men voelde zich persoonlijk of vanuit het werk betrokken bij het onderwerp. In twee groepen is gediscussieerd over de thema's betrokkenheid en respect. Iedereen heeft een idee wat betrokkenheid voor hem of haar betekent. Respect en betrokkenheid worden ook vaak in een adem genoemd. Een van origine Portugese herinnerde ons er bijvoorbeeld aan dat betrokkenheid ook betekent dat je trots kan zijn op je eigen gewoonten en gebruiken. De consensus was dat betrokkenheid betekent dat we samen zorg dragen voor de samenleving, door zelf de handen uit de mouwen te steken en actief te werken aan onze samenleving. Betrokkenheid is des te belangrijker omdat de overheid zich steeds meer inzet, er wordt meer van de burgers verwacht. Uit de bespreking van het andere thema, respect, bleek ook dat alles valt of staat met de aandacht die we voor elkaar hebben, de moeite die we voor elkaar willen doen en de verantwoordelijkheid die we nemen voor de maatschappij om ons heen. Maar tegelijkertijd maakt het delen van ruimte met elkaar ook dat verschillende waarden en normen met elkaar in conflict kunnen komen. En mogen we elkaar dan wel of niet daarop aanspreken?

Tijdens de plenaire bespreking van de resultaten van de twee discussies werd duidelijk dat het er niet van gekomen is om de soms toch wel abstractie begrippen als 'zorgdragen voor' en 'aandacht hebben' om te zetten in concrete activiteiten. In de volgende bijeenkomsten zal daar meer aandacht aan worden besteed.

Almere 10 september 2009

In Almere is met een kleine groep (negen personen) van gedachten gewisseld over de invulling van de thema's binnen het handvest Burgerschap. Opvallend was dat het merendeel van de aanwezigen als wat ouder te kenschetsen waren. Net zoals bij de vorige bijeenkomsten had men vaak een werkgerelateerd belang bij het voeren van de discussie: bijvoorbeeld omdat men werkt met vrijwilligers of omdat men jongeren wel activeren. Een van de aanwezigen heeft in een column verschenen in de NRC zijn impressie van de avond beschreven.

In twee groepen is gediscussieerd over de thema's betrokkenheid en inzet voor de samenleving. Een kernwoord bleek daarbij in beide groepen aandacht te zijn. Zonder de bereidheid om aandacht aan elkaar te geven, zo werd gesteld, is het niet mogelijk om betrokken te zijn. En uit betrokkenheid vloeien dan weer verschillende activiteiten voort. Heel duidelijk kwam naar voren dat vooral de meer actieve uitingen van goed burgerschap (zoals het organiseren van activiteiten) vrijwillig zijn en moeten aansluiten bij wat mensen kunnen en willen. Ook wordt gesteld dat mensen niet te snel moeten oordelen over anderen en hun activiteiten, krakers bijvoorbeeld worden gezien als asociaal terwijl ze heel actief zijn in de buurt. Om de bereidheid van burgers om zich in te zetten voor de samenleving te vergroten, is het nodig om een aantal randvoorwaarden te vervullen. Bijvoorbeeld een grotere waardering van werkgevers voor vrijwilligerswerk en een fatsoenlijke reactie van de overheid als burgers initiatieven nemen. Een jongerenwerker stelt dat je jongeren duidelijk moet maken wat vrijwillige inzet hen oplevert.

Groningen 16 september 2009

In Groningen heeft een aantal geïnteresseerden zich op de dag van de bijeenkomst op het laatste moment nog aangemeld om mee te denken over de invulling van het handvest burgerschap.

Er waren in totaal 17 mensen aanwezig op de bijeenkomst: leraren van basisscholen, van voortgezet onderwijs en de universiteit, actief participerende leden van wijkcommissies en vrijwilligersorganisaties.

Na de algemene introductie is de groep in tweeën verdeeld. De ene groep heeft het thema inzet voor de samenleving uitgewerkt, de andere groep gerichtheid op de toekomst.

Bij het bespreken van inzet voor de samenleving valt op dat de aanwezigen in eerste instantie voornamelijk denken aan kleine acties dichtbij huis. Inzetten voor de burens, het goede voorbeeld geven door de straat netjes te houden etc. Na het lezen van de beschrijving in de folder is men eigenlijk verrast dat democratie onder inzet voor de samenleving valt. Men ziet het begrip democratie als veel abstracter en op een hoger niveau dan waar de deelnemers in eerste instantie aan dachten. Hoe staat democratie in relatie tot goed burgerschap? Er wordt erkend dat democratie het fundament is van onze samenleving, maar hoe democratie in relatie tot goed burgerschap staat is niet helemaal duidelijk, gedacht wordt aan actieve participatie en het aangaan van de dialoog met elkaar. Zowel tussen burgers en overheid als burgers onderling.

In de andere groep is het thema gerichtheid op de toekomst uitgewerkt. Een discussie kwam op gang over opvoeding, wie is verantwoordelijk voor de opvoeding van de toekomstige generaties; ouders of leerkrachten? Hoe moeten we daarmee omgaan, hoe dragen we er zorg voor dat toekomstige generaties een idee krijgen van de regels/normen/waarden die in vroegere tijden door instituten (bv kerk) werden overgedragen. De praktische invulling is moeilijk. Ook hier wordt gezegd dat mensen de dialoog met elkaar aan moeten gaan. Daarnaast wordt het belangrijk gevonden dat de menselijke maat in de gaten wordt gehouden. Het naar eigen kunnen bijdragen aan de samenleving. Verplichten van actieve participatie lijkt lastig, echter er zou wel meer waardering voor inzet moeten komen. Men ziet een faciliterende rol voor de overheid weggelegd.

Leeuwarden 17 september 2009

We waren verheugd dat in Leeuwarden een aantal jongeren in de discussie heeft geparticipeerd: studenten die vanuit hun studie bestuurskunde geïnteresseerd waren in het onderwerp. De bijna 20 aanwezigen hebben in twee groepen gesproken over de verschillende thema's, met de nadruk op 'respect' en 'inzet voor de samenleving'. Eén van de aanwezigen heeft in de Leeuwarder Courant over de bijeenkomst gerapporteerd. Ondanks dat er verschillende thema's in de gesprekken zijn behandeld, was de overlap in de bevindingen groot. Kernwoorden zoals naar 'eigen vermogen', 'aandacht', 'begrip', 'luisteren' en 'gelijkheid' kwamen in beide gesprekken naar voren. In de groep die zich bezighield met het thema betrokkenheid kwam naar voren dat je je betrokkenheid op verschillende niveaus kunt uiten: in je eigen omgeving of daarbuiten, voor allerlei doelen, klein of groot, actief of passief. Het recept voor goed burgerschap lijkt inderdaad te bestaan uit respect, tolerantie en betrokkenheid. Het bijbrengen van deze kernwaarden zou in de opvoeding thuishoren; de overheid kan daarin een rol spelen door het stellen van regels en het geven van het goede voorbeeld. Het leek er op dat vooral jongeren van mening zijn dat het geen zin heeft om mensen tot iets te verplichten. Want er is ook angst voor het uiten van een te grote betrokkenheid die wellicht als bemoeizucht kan worden opgevat. In het verlengde daarvan adviseert men om het woord 'moeten' in het handvest zo veel mogelijk te vermijden. Ook kwam het advies naar voren teksten op te nemen die aansporen tot actie en die niet verzanden in moralisme.

Er zijn tijdens de groepen veel concrete voorbeelden naar voren gekomen hoe de deelnemers zelf hun steentje bijdragen aan een plezieriger samenleving. Zo wordt genoemd nachtwandelingen organiseren, met elkaar kerstukjes maken, met de gemeente door buurten lopen en laten zien wat er speelt, de gemeente dus actief betrekken bij de dagelijkse gang van zaken etc. Na afloop zijn enkele deelnemers nog geïnterviewd door een verslaggever van Omroep Brabant.

Bergen op Zoom 22 september 2009

In Bergen op Zoom heeft een actieve inwoner via zijn Hyves pagina mensen aangespoord om naar de bijeenkomst te komen. Velen kenden elkaar. De deelnemers zijn te kernschetsen door hun zeer grote inzet voor de samenleving op allerlei niveaus:

deelnemers uit wijkcommissies, buurtpreventie, agogisch medewerkers, inburgeraars uit de Verenigde Staten, actieve leden van politieke partijen. In alle groepen werd opgemerkt dat er jammer genoeg geen allochtonen aanwezig waren, terwijl ook bij deze bijeenkomsten het belang van onderlinge communicatie hoog in het vaandel staat bij het definiëren van goed burgerschap.

De deelnemers waren ook nieuwsgierig naar wat er eigenlijk van ons als burger verwacht wordt. Men hoopte ook te leren van de ervaringen van anderen.

Er waren in totaal 21 deelnemers die in drie groepen zijn verdeeld en aan de slag zijn gegaan met de thema's gerichtheid op de toekomst, respect (twee groepen) en kort nog inzet voor de samenleving.

Nadat de losse groepen de thema's hebben uitgewerkt, ontstond er tijdens de plenaire terugkoppeling een discussie over het woord Respect. Wat is de definitie van respect? Voor sommigen is het een uitgehold begrip, het zegt niets meer. Anderen menen dat het vooral door jongeren wordt gebruikt en weer anderen menen dat het door jong en oud op een verschillende manier wordt geïnterpreteerd. De ouderen zijn van mening dat men respect ziet als waardering voor een ander vanwege zijn verdiensten, jongeren richten het meer op zich zelf. "jij moet respect voor mij hebben". In die zin wekt de term verwarring. Wat wordt er nou mee bedoeld? Is het aandacht voor elkaar? Moet je het verdienen? Moet je het gunnen? Of is respect opeisbaar? Verder komt weer naar voren dat we naar elkaar moeten luisteren en begrip moeten tonen en zaken met een open vizier benaderen, het gaat erom elkaar in waarde te laten.

Er zijn tijdens de groepen veel concrete voorbeelden naar voren gekomen hoe de deelnemers zelf hun steentje bijdragen aan een plezieriger samenleving. Zo wordt genoemd nachtwandelingen organiseren, met elkaar kerststukjes maken, met de gemeente door buurten lopen en laten zien wat er speelt, de gemeente dus actief betrekken bij de dagelijkse gang van zaken etc. Na afloop zijn enkele deelnemers nog geïnterviewd door een verslaggever van Omroep Brabant.

Eindhoven 24 september 2009

Jammer genoeg heeft maar de helft van degenen die zich aangemeld hadden gebruik gemaakt van de geboden mogelijkheid om mee te discussiëren over de inhoud van het handvest. Sommige aanwezigen vroegen zich daarom af hoe ze de opkomst in het licht van de bevolkingsomvang van Eindhoven moeten duiden. Veel deelnemers in Eindhoven waren niet meer werkzaam, maar wel erg actief op allerlei terreinen. Hun reden om deel te nemen in de discussies is vooral de constatering dat de Nederlandse samenleving minder prettig wordt en zij maken zich daar zorgen over. Een aantal mensen doet mee omdat ze beroepsmatig met het onderwerp te maken hebben (onderwijs en woningbouw). In twee groepen is gediscussieerd over de thema's betrokkenheid en respect. In beide groepen worden veel voorbeelden genoemd van hoe het niet moet; de voorbeelden betreffen het gedrag van allerlei soorten burgers: jongeren, volwassenen, burens, hogere functies etc. Zo vertelt een leraar dat steeds meer leraren niet meer betrokken zijn, maar zich distantiëren van de schoolactiviteiten. Dat heeft mede met een gebrek aan waardering voor hun inzet te maken. In de discussies

werd verder vooral ingegaan op thema's zoals wederzijdse acceptatie, begrip en de grenzen daaraan. Want waar de één vindt dat bepaalde gedragingen van iedereen verlangd kunnen worden, meent de ander dat je dit niet verplicht kunt stellen. Want wie bepaalt hoe het hoort en waarom oordeelt men zo snel? Duidelijk wordt dat ouderen niet altijd begrip lijken te hebben voor de drukte waar jonge gezinnen mee geconfronteerd worden en de beperkte mogelijkheden die zij als gevolg daarvan hebben voor extra activiteiten. Drukke als gevolg van eigen keuzes, maar ook als gevolg van overheidsbeleid. Men stelt dat we enerzijds in een samenleving leven waarin mensen veel keuzes hebben, maar die keuzes kunnen ook leiden tot (tijdelijk) minder betrokkenheid, Maar dat laat niet verlet dat van iedereen verwacht kan worden dat zij respect hebben voor anderen, zich inleven in anderen en voor elkaar openstaan zonder vooraf te oordelen. En dat betekent ook dat je moet kunnen zeggen wat je wilt, zonder dat anderen jou daar direct op afrekenen. Met het risico dat je daarmee grenzen overschrijdt. Men vindt het jammer dat mensen steeds minder bereid zijn om elkaar (op een aardige manier) aan te spreken, maar direct gaan klagen bij officiële instanties. Daardoor escaleren zaken, terwijl je er samen meestal wel uit kunt komen. Het gevoel dat in Eindhoven naar voren komt, is dat de deelnemers problemen zien die opgelost moeten worden, maar dat ze er niet goed uitkomen hoe de vereiste mentaliteitsverandering moet plaatsvinden. Men oppert de invoering van een sociale dienstplicht, maar ook goed voorbeeldgedrag kan aan een betere samenleving bijdragen.

Den Bosch 28 september 2009

Op 28 september is op het Koning Willem I college in den Bosch de bijeenkomst gehouden. Er zijn in totaal 15 deelnemers gekomen van de meer dan dertig van te voren geïnteresseerden. Een jongen die zich kandidaat stelt voor jongerenvertegenwoordiger voor de VN heeft in twee minuten een oproep gedaan om op hem te stemmen. Ook was er een journalist van het Brabantsch dagblad aanwezig. De deelnemers waren zowel jong als oud aanwezig en de man vrouw verdeling was redelijk gelijk. De bezigheden van de deelnemers liepen uiteen van leraar tot burgemeester en van pensionado tot student.

In de ene groep is het thema respect verder uitgewerkt, in de andere groep het thema gerichtheid op de toekomst. Respect wordt op verschillende manieren geïnterpreteerd, het verschil in betekenis voor jongeren en ouderen komt ook hier naar voren. Kernwoorden zijn gelijkwaardigheid, ik erken jou zoals je bent, acceptatie en ik waardeer je zoals je bent.

Bij gerichtheid op de toekomst werd voornamelijk gedacht aan duurzaamheid en bewustzijn van hoe het huidige handelen van invloed is op de toekomst. Het is belangrijk voor de samenleving dat deze straks nog leefbaar is voor de kinderen en niet dat "drie bomen een bos is". Het is van belang ons te realiseren dat we af en toe iets moeten inleveren voor het behoud van onze samenleving. Naast duurzaamheid en milieuaspecten wordt er ook gediscussieerd over de meer menselijke omgangsvormen.

Van belang wordt gevonden niet alleen te kijken naar degenen die ontsporen, maar juist ook naar mensen die het goede voorbeeld geven.

Algemeen ontstaat discussie over in hoeverre je burgers kunt verplichten en in hoeverre de vrijheid van de burger van belang is. Er wordt eenstemmig geknikt wanneer gesteld wordt dat je eigen vrijheid stopt bij het overtreden van andermans vrijheid.

Aan het einde wordt ook nog kort gesproken over de vorm van het handvest. Sommigen denken aan een soort Bijbel. Anderen menen weer dat het handvest er niet in boekvorm moet komen, maar eerder iets creatiefs (een levenslied of een rap!). Ook wordt een interactief document met afspraken die we in Nederland met elkaar maken voorgesteld. In welke vorm dan ook het handvest moet van en voor de samenleving zijn.

Arnhem 30 september 2009

De negen aanwezigen in Arnhem bleken allen zowel uit persoonlijke als ook functionele belangstelling te hebben voor het onderwerp verantwoordelijk burgerschap. Deze belangstelling vertaalde zich in een discussie die zich kenmerkte door een hoog abstractieniveau. Vragen als 'wie bepaalt eigenlijk in wat voor een type samenleving we willen wonen' en 'hoe verhouden individu en collectiviteit zich tot elkaar' werden belangrijker gevonden dan het proberen te benoemen van de gedragingen die bij een verantwoordelijk burgerschap horen.

Er is uitgebreid met de vertegenwoordiger van BZK van gedachten gewisseld over de vorm van het handvest. Want een ieder onderkent dat het erg lastig zal worden om de inhoud van het handvest over te brengen aan mensen die daar wellicht minder belangstelling voor hebben dan zij. Het ministerie wordt uitgedaagd om met een verfrissende, vernieuwende aanpak te komen, al realiseert men zich ook wel dat niet alles tot de mogelijkheden behoort.

Den Haag 6 oktober 2009

Op dinsdag 6 oktober zijn in Den Haag bijna twintig burgers bijeen gekomen om zich te buigen over de kwestie verantwoordelijk burgerschap. Onder verantwoordelijk burgerschap verstaan de deelnemers vooral 'actieve betrokkenheid' bij de samenleving. In vergelijking met eerdere bijeenkomsten was er in Den Haag veel aandacht voor de wijze waarop burgers aangemoedigd kunnen worden tot publieke participatie. Dit had wellicht te maken met de achtergronden van de belangstellenden. Onder hen bevonden zich vrijwilligerswerkers en mensen die zijn aangesloten bij ideële organisaties. Maar ook burgers die nog niet zo lang in Nederland wonen en zich willen inzetten voor de samenleving.

In subgroepen hebben de deelnemers drie elementen van verantwoordelijk burgerschap uitgespit, te weten 'respect', 'gerichtheid op de toekomst' en 'inzet voor de samenleving'. Daarbij toonden zij zich kritisch ten aanzien van de definities in de brochure Handvest Verantwoordelijk Burgerschap. Enkele reacties: "Er staat te veel moeten in." en "Betrokkenheid bij elkaar vloeit niet automatisch voort uit het feit dat men de openbare ruimte deelt. Daar is echt meer voor nodig." Den Haag is volgens een van de aanwezigen uitgegroeid tot een 'melting pot' ofwel een stad waarin mensen met

verschillende culturele en sociale achtergronden wonen. Door het gebrek aan contact tussen verschillende groepen ontbreekt het soms aan kennis over cultureel bepaalde gewoonten en gebruiken. Dat maakt burgers onzeker, bijvoorbeeld over de vraag in hoeverre je iemand in de trein mag aanspreken op het veroorzaken van geluidsoverlast.

In elke subgroep werd een woordvoerder aangewezen om de bevindingen plenair te presenteren. Op die manier konden de drie groepen reageren op elkaars ideeën en opvattingen. Duidelijk werd dat het belang van eigen verantwoordelijkheid in alle groepen in meer of mindere mate naar voren is gekomen. De deelnemers noemden in dit verband voorbeelden van succesvolle burgerinitiatieven zoals www.denhaagindialoog.nl, Stichting Ontmoeting met Buitenlandse Vrouwen en de stichting Maatschappelijke Ondersteuning van Omgeving en Individu.

Toch luidde de conclusie dat men 'inzet voor de samenleving' niet mag eisen van (mede)burgers. Ondersteuning van overheden bij het realiseren van verantwoordelijk burgerschap is weliswaar wenselijk of zelfs noodzakelijk, maar uiteindelijk is het volgens de deelnemers de eigen keuze van burgers om daarvan gebruik te maken. Praktische knelpunten ziet men dan ook in de moeilijkheid om elkaar te betrekken bij de publieke zaak. Dat er op de bijeenkomst in Den Haag minder burgers zijn afgekomen dan verwacht, laat zien hoe ingewikkeld dit element van verantwoordelijk burgerschap in de praktijk is, zo redeneerde men.

De deelnemers vonden het inspirerend om de grenzen aan verantwoordelijk burgerschap te verkennen. 'Leuk om verschillende invalshoeken te bespreken' en 'Ik vond het zeer plezierig', waren enkele reacties na afloop. Behalve een boeiende discussie over verantwoordelijk burgerschap bood de bijeenkomst gelegenheid tot nadere kennismaking met de andere aanwezigen.

Rotterdam 8 oktober 2009

Bij de laatste bijeenkomst in Rotterdam was de opkomst mede dankzij de inzet van een enthousiaste burger uit Ridderkerk zeer hoog. Meer dan 50 burgers, waaronder de burgemeester van Ridderkerk, discussieerden mee over de verschillende thema's. In Ridderkerk staat het onderwerp al enige tijd hoog op de agenda en de Ridderkerkers vinden het zinvol om er waar mogelijk met elkaar van gedachten over te wisselen. Nog meer dan bij de vorige bijeenkomsten zijn de deelnemers op allerlei manieren actief in de eigen omgeving: via deelname aan het wijkoverleg, door het doen van vrijwilligerswerk, het bijdragen aan wijkideeënteam etc. Problemen in de wijk, zoals bijvoorbeeld in Pendrecht, hebben ertoe geleid dat mensen met allerlei activiteiten en interventies proberen een betere leefomgeving te creëren. Men is ervan overtuigd dat bewustwording van wat je zelf als burger kan doen de basis is van verbetering en draagt dat zo veel mogelijk uit.

Na de ontvangst is in vijf afzonderlijke groepen over de verschillende thema's gepraat. Elke groep kreeg daarna de gelegenheid om in vijf minuten kort en krachtig de hoofdlijnen te presenteren aan de andere aanwezigen. Opvallend was dat er zoveel overeenkomst was in de presentaties, ongeacht het thema dat men met elkaar had besproken. Bij alle thema's geldt dat bewustwording, je verantwoordelijkheid nemen,

inlevingsvermogen hebben, keuzes maken, onbaatzuchtig zijn en in actie komen leiden tot een betere samenleving. In een zin samengevat: verbeter de wereld en begin bij jezelf.

